

I. Základní tendence vývoje státních finančních aktiv a pasiv

Vývoj státních finančních aktiv a pasiv vymezených od 1.1.2001 novými rozpočtovými pravidly, tj. § 36 zákona č. 218/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, charakterizují za rok 2008 následující údaje:

Tabulka č.1 v mld. Kč v %

	S t a v k		Změna za rok 2008	Struktura k	
	1.1.2008	31.12.2008		1.1.2008	31.12.2008
1. Prostředky státu na depozitních bankovních účtech SFA	19,3	41,1	+21,8	10,0	15,3
2. Pohledávky státu vůči zahraničí vč. pohledávek z deblokací	24,2	23,6	-0,6	12,5	8,8
3. Pohledávky státu vůči tuzemsku ve správě MF	26,5	23,3	-3,2	13,8	8,8
4. Majetkové účasti státu vůči zahraničí a tuzemsku ve správě MF	100,7	103,4	+2,7	52,4	38,6
5. Cenné papíry a ostatní finanční aktiva	21,5	76,4	+54,9	11,2	28,5
6. Státní půjčka MMF splacená a spravovaná ČNB	0,1	0,1	0	0,1	0,0
Státní finanční aktiva celkem	192,3	267,9	+75,6	100,0	100,0
1. Přímé tuzemské závazky z přijaté krátkodobé bankovní půjčky	-	-	-	-	-
2. Závazky z emise tuzemských státních dluhopisů	774,4	814,3	+39,9	81,2	77,2
3. Přímé zahraniční závazky z dlouhodobých úvěrů přijatých od EIB	38,8	46,8	+8,0	4,1	4,4
4. Nepřímé závazky státu v cizí měně	84,2	138,4	+54,2	8,8	13,1
z toho: ze zahraničních emisí státních dluhopisů	83,7	137,9	+54,2	8,8	13,1
5. Závazky z nesplaceného upsaného kapitálu *)	56,3	55,4	-0,9	5,9	5,3
6. Jiné závazky	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0
Státní finanční pasiva celkem	954,0	1 055,2	+101,2	100,0	100,0
Saldo státních finančních aktiv a pasiv	-761,7	-787,3	-25,6		
v tom : pozice vůči bankovní soustavě	-353,8	-287,4	66,4		
pozice vůči ostatním subjektům v tuzemsku	-220,0	-279,6	-59,6		
pozice vůči zahraničí	-187,9	-220,3	-32,4		

*) závazky z nesplaceného kapitálu nejsou zahrnuty do státního dluhu

Pokračovala dlouhodobá tendence meziročního růstu pasivního salda bilance státních finančních aktiv a pasiv, potvrdil se však zároveň trend jeho zpomalování z předchozích dvou let (v roce 2006 o 131,5 mld. Kč, v roce 2007 o 83,4 mld.Kč, v roce 2008 o 25,6 mld.Kč), a to při růstu stavu státních finančních aktiv o 75,6 mld. Kč a současném zvýšení stavu státních finančních pasiv o 101,2 mld. Kč. Pro jednoznačné posouzení všech výše uvedených návazností je však nutné v úvodu poznamenat, že od 1.1.2008 byl nastaven nový mechanismus vykazování stavů státních finančních aktiv a pasiv, který vychází z podmínek pro zavedení účtování a podrobněji je popsán především v části týkající se majetkových účastí. Do rozdílů ve stavech vykazovaných k 31.12.2007 a k 1.1.2008 jsou promítnuty rovněž vlivy odrážející zahrnutí nových bloků státních finančních aktiv a pasiv v souvislosti s ukončením činnosti České konsolidační agentury.

Výrazně se v roce 2008 projevil růst zadluženosti z titulu emitovaných státních dluhopisů, a to jak tuzemských s celkovým přírůstkem 39,9 mld. Kč, tak i ze zahraničních emisí, kde nárůst činil 54,2 mld. Kč. Držba státních dluhopisů u zahraničních subjektů přitom

vzrostla ve stejném období o 26,4 mld. Kč, ve vztahu k tuzemským bankovním i nebankovním subjektům pak celkově o 72,7 mld. Kč. Nárůst přímých závazků státu z dlouhodobých úvěrů od Evropské investiční banky celkem o více než 8 mld. Kč byl v roce 2008 ovlivněn poměrně masivním čerpáním dalších úvěrových tranší, naproti tomu probíhalo i splácení jistiny těchto úvěrů.

Na straně aktiv byl patrný pokles stavu prakticky u všech sledovaných pohledávek státu, a to jak ve vztahu k tuzemsku tak vůči zahraničí. Naopak u ostatních položek státních finančních aktiv, představovaných finančními prostředky státu na bankovních účtech, majetkovými účastmi a cennými papíry došlo k celkovému nárůstu stavu o 79,4 mld. Kč. Úhrnné zvýšení stavu peněžních prostředků státu uložených na depozitních účtech státních finančních aktiv o téměř 21,8 mld. Kč bylo v maximální míře ovlivněno dočasným převodem přebytku krytí schodku státního rozpočtu za rok 2008 (v rozsahu 28,3 mld. Kč) z účtu řízení likvidity státní pokladny na umořovací účet. Naopak na poklesu stavu bankovních účtů se odrazilo především zahájení finančního investování prostředků uložených na účtu Rezervy na důchodovou reformu (v rozsahu cca 7 mld. Kč) v návaznosti na novelu zákona č.218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech i postupné uvolňování prostředků z povodňového účtu na odstraňování následků povodní a realizaci protipovodňových opatření.

Celkový nárůst stavu tuzemských cenných papírů držených ministerstvem financí z finančního investování je odrazem investování volných peněžních prostředků uložených na Jaderném účtu (nárůst o 1,7 mld. Kč), nově na účtu Rezervy pro důchodovou reformu (nárůst o 17,7 mld. Kč) a dále na účtu Řízení likvidity státní pokladny (pokles o 6,5 mld. Kč). Rezerva peněžních prostředků uložených na bankovních účtech u jiných peněžních ústavů jako zdroj pro vyloučení rizik z řízení státního dluhu dosáhla ke 31.12.2008 hodnoty 44,5 mld. Kč, což představuje nárůst o 42,1 mld. Kč. Mírné snížení stavu zahraničních pohledávek státu o cca 0,6 mld. Kč bylo výsledkem nejen realizovaných splátek v úhrnné výši 90 mil. Kč, ale i pokračujících deblokací vládních a převzatých pohledávek, kdy do státního rozpočtu bylo inkasováno celkem 434 mil. Kč a objemově významných odpisů státních pohledávek v rozsahu přesahujícím 1,8 mld. Kč. Celkový pokles stavu uvedených zahraničních pohledávek byl částečně korigován vyúčtováním úroků (0,6 mld. Kč) a kreditních kursových rozdílů v rozsahu 1 mld. Kč v důsledku poklesu směnného kursu české koruny vůči USD. Do vykazované výše stavu tuzemských majetkových účastí se významným způsobem (v rozsahu téměř 1 mld. Kč) promítlo převedení aktiv České inkasní, s.r.o., která ukončila svoji činnost likvidací ke 31.3.2008, na Ministerstvo financí.

Dlužnická pozice státu vykazovaná v rámci bilance státních finančních aktiv a pasiv vůči tuzemské bankovní soustavě se oproti stavu k 31.12.2007 poměrně výrazně snížila, a to o 66,4 mld. Kč. Na straně finančních pasiv byla tato skutečnost ovlivněna pouze mírným nárůstem bankovní držby státních dluhopisů o 2,9 mld. Kč, k němuž v roce 2008 došlo i při

pokračujícím výrazném poklesu podílu bankovního sektoru na této držbě (ze 44,8% na 40,5%). Na straně finančních aktiv se vedle zmíněného nárůstu prostředků na depozitních bankovních účtech SFA o 21,8 mld. Kč na výše uvedeném saldu projevila výše rezervy peněžních prostředků uložených na bankovních účtech pro vyloučení rizik spojených s řízením státního dluhu (nárůst o 42,1 mld. Kč) a rovněž vliv nárůstu tuzemských cenných papírů v držbě státu, který se konkrétně týkal držby poukázek ČNB, do jejichž nákupu byla finančně investována značná část volných prostředků souhrnného účtu státní pokladny.

Hlavní příčinou nárůstu dlužnického salda ve vztahu státu k tuzemským nebankovním subjektům o 59,6 mld. Kč bylo na straně finančních pasiv výrazné zvýšení držby státních dluhopisů u těchto subjektů o 69,8 mld. Kč, což se týkalo hlavně pojišťovacích společností a penzijních fondů (nárůst o 42,6 mld. Kč), ale např. i domácností (nárůst o 8,3 mld. Kč). Na straně státních finančních aktiv byl uvedený nárůst dlužnického salda vůči nebankovnímu domácímu sektoru ovlivněn především poklesem tuzemských pohledávek státu, a to konkrétně pohledávek z realizovaných státních záruk o 3,2 mld. Kč. Zmíněný pokles souvisel zejména s řešením finanční situace státní organizace Správa železniční dopravní cesty (SŽDC) formou prominutí části jejich závazků vůči státu, obdobně jako tomu bylo v předchozím roce. Naproti tomu došlo k mírnému nárůstu u majetkových účastí (o 0,7 mld. Kč) a u cenných papírů v držbě státu (o 10,2 mld. Kč).

Stav státního dluhu, zohledňující především fakt dluhového pokrytí převažující části vykázaného schodku státního rozpočtu (20 mld. Kč) a tvorbu dluhové rezervy financování (63,9 mld. Kč), se za rok 2008 zvýšil z 897,6 mld. Kč na 999,8 mld. Kč (bez započítání závazků státu z nesplaceného upsaného kapitálu), tj. o 102,2 mld. Kč, resp. o 11,4 %, což proti předchozímu roku znamená poměrné snížení tempa růstu o 0,2 procentního bodu. Podíl státního dluhu na hrubém domácím produktu se dále zvýšil, a to proti roku 2007 z 25,3 % na 26,9 %, přičemž tržní hodnota státního dluhu dosáhla na konci roku 2008 úrovně 1 000,6 mld. Kč. V roce 2008 rostly obě hlavní složky státního dluhu, přičemž výraznější nárůst se týkal zahraničního státního dluhu, jehož hodnota se zvýšila o 62,3 mld. Kč (tj. o 50,5 %) a jeho podíl na celkovém státním dluhu tak v průběhu roku 2008 vzrostl z 13,8 % na 19,9 %. Téměř plně sekuritizovaný vnitřní státní dluh dosáhl absolutního přírůstu 39,9 mld. Kč, což představuje zvýšení o 5,2 %.